

SORULAR VE CEVAPLARLA
HADİS İLMİNE DAİR ESASLAR
LEKNEVİ VE ECVİBESİ

Ömer SADIKER

© Copyright 2018

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanhğı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-182-7

Kitap Adı

Sorular ve Cevaplarla Hadis İlmine Dair Esaslar
Leknevi ve Ecvibesi

Yazar

Ömer SADIKER

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaacılık

Bisac Code

REL037060

DOI

10.37609/akya.531

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Tarih boyunca hadis ve sünneti koruma, anlama ve sonraki nesillere aktarma konusunda yapılan çalışmalar hep devam etmiştir. İslâm coğrafyası, Hz. Peygamber'in yaşamış olduğu asırdan içerisinde bulunduğumuz yakın asra kadar, İslâmî ilimleri nöbetleşe omuzlaya gelmişlerdir. Bu görevi X./XVI. asırdan itibaren büyük ölçüde Hindistan bölgesindeki müslümanların üstlendiği görülmektedir. Abdülhay Leknevî de bu bölgede dünyaya gelmiş, İslâm'ın ihyası, müslümanların birlik ve beraberliği için mücadele etmiş, 39 sene gibi kısacık süren hayatına onlarca eser sığdırmıştır.

Leknevî'nin kaleme aldığı kitaplar, çeşitli İslâmî ilimler sahasında sıkça kullanılmaktadır. Ayrıca Türkiye'de Leknevî ve ilmî kişiliği hakkında yapılan bazı çalışmalarla beraber kitaplarının bazı bölümlerinin tercümesine yönelik faaliyetler de mevcuttur. Hilal Mertoğlu'nun Leknevî'nin hayatı, ilmî kişiliği, yaşadığı dönem ve coğrafyanın siyasî, fikrî ve kültürel durumunu konu edinen kıymetli bir Yüksek Lisans çalışması bulunmaktadır. Ancak bildiğimiz kadarıyla Leknevî'nin geçmişten günümüze Hadis Usûlü'nün tartışıla gelen çok önemli meselelerini konu edinen *el-Ecvibetü'l-fâdile* isimli eseriyle ilgili kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır.

el-Ecvibetü'l-fâdile Ehl-i Hadis taraftarı Muhammed Hüseyin Lâhûrî tarafından yöneltilen sorulara Hanefî mezhebine mensup Leknevî tarafından verilen cevapları içermektedir. Kitapta İslâm'ın ilk asırlarından beri tartışıla gelen bazı meselelerden senedin önemi, zayıf hadisle amel, *Sünen* 'lerin ve bol miktarda hadis içeren diğer kitapların değeri, hadis kaynaklarında geçen bütün hadislerin delil olarak kullanılıp kullanılmayacağı, tefsir kitaplarındaki hadislerin sıhhat durumu, hadislerin teâruz etmesi, cem', tercih, nesih vb. pek çok konuyla ilgili kayda değer tespitler ve izahlar yer almaktadır.

Kısacası hazırladığımız bu çalışmanın, hadis sahasında tartışılan ilgili konular hakkındaki İslâm âlimlerinin görüşlerini Türk okuyucusuna sunacağını ve modern dönem öncesi ve sonrası İslâm coğrafyasında

tartışma konusu edilen hususları karşılaştırma ve değerlendirme imkânı vereceğini umut ediyoruz.

Çalışmamızın birinci bölümü araştırmanın önemi, amacı, kapsamı ve yöntemiyle beraber modernizm öncesi ve sonrası hadis tartışmalarına ayrılmıştır.

İkinci bölümde Abdülhay Leknevî'nin hayatı, eserleri, ilmî kişiliği ve yaşadığı dönemin sosyo-kültürel yapısı üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde *el-Ecvibetü'l-fâdile* isimli eserinde temas edilen senedin önemi, zayıf hadislerle amel, *Sünen* kitaplarının değeri, tefsir kitaplarındaki hadislerin sıhhat durumu, hadislerin teâruz etmesi, cem', tercih, nesih vb. hadis usûlü konuları tartışılmıştır.

Çalışmamızın danışmanlığını üstlenen ve eserin anlaşılmasında her türlü katkıyı sağlayan danışman hocam Prof. Dr. Bekir TATLI'ya şükranlarımı sunarım. Hayatımın şekillenmesine yön veren, olumlu yönlendirmeleriyle bana önderlik yapan bütün hocalarıma ve bu aşamalarda hep yanımda olan aileme ve fedakâr eşime de teşekkürü bir borç bilirim.

Ömer SADIKER

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhisselam
b.	: İbn
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
H.	: Hazreti
İSAV.	: İslamî İlimler Araştırma Vakfı
Krş.	: Karşılaştırınız
M.Ü.İ.F.Y.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları
nşr.	: Neşreden
s.	: sayfa
Sad.	: Sadeleştiren
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ss.	: Sayfalar arası
sy.	: Sayı
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDVY.	: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
thk.	: Tahkik eden
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
ts.	: Tarihsiz
ünv.	: Üniversite
v.	: vefat tarihi
vb.	: ve benzeri
vs.	: ve saire
yy.	: Yer yok

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1.Konunun Önemi ve Amacı.....	1
2.Konunun Kapsamı.....	2
3.Araştırmanın Yöntemi.....	3
4.Leknevî'nin Yaşadığı Döneme Kadar Hadis ve Sünnet Tartışmaları.....	4
4.1. Modernizm Öncesi Dönemde Hadis ve Sünnete Yaklaşım.....	8
4.2. Modernizm Sonrası Hadis ve Sünnet Tartışmaları	13
5.Gelenek ve Modernite Arasında Leknevî.....	21

BÖLÜM 1

LEKNEVÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ, İLMİ

KİŞİLİĞİ VE HADİSÇİLİĞİ	23
1.1. Doğumu ve Hayatı	24
1.2. İlim Tahsili, Hocaları ve Talebeleri	25
1.3. Vefatı	26
1.4. Eserleri	26
1.4.1. Hadisle İlgili Eserleri.....	28
1.4.1.1. et-Ta'liku'l-mümecced alâ Muvatta'i'l-İmâm Muhammed	28
1.4.1.2. er-Ref' ve't-tekmîl fi'l-cerh ve't-ta'dîl	29
1.4.1.3. el-Âsârü'l-merfû'a fi'l-ahbâri'l-mevzû'a.....	29
1.4.1.4. el-Ecvibetü'l-fâdile	29
1.4.1.5. Hayrû'l-haber fî ezânî hayri'l-beşer.....	30
1.4.1.6. Şerhu'l-Hisni'l-hasîn.....	30
1.4.1.7. Zaferû'l-emânî fî Muhtasari'l-Cürcânî	30
1.4.2. Fıkıhla İlgili Eserleri.....	31

1.4.2.1. Umdetü'r-ri'âye fî halli Şerhi'l-Vikâye	31
1.4.2.2. Müzeyyiletü'd-dirâye li-mukaddimeti'l-Hidâye	31
1.4.2.3. en-Nâfi'u'l-kebîr limen yutâli 'u'l-Câmi'a's-sağîr	31
1.4.2.4. el-Letâ'ifü'l-müstahsene bi-cem'i hutabi şühûri's-sene	32
1.4.2.5. Ta'lik ale's-Şerîfiyye şerhi's-Sirâciyye	32
1.4.2.6. Gayetü'l-makâl fîmâ yete'allaku bi'n-ni'âl	32
1.4.2.7. Mecmû'a-i Fetâvâ	32
1.4.3. Diğer Eserleri	33
1.4.3.1. el-Fevâ'idü'l-behiyye fî terâcimi'l-Hanefiyye	33
1.4.3.2. Tarabü'l-emâsil bi-terâcimi'l-efâdıl	34
1.4.3.3. Hasretü'l-âlem bi-vefâti merci'i'l-âlem	34
1.4.3.4. et-Tibyân fî şerhi'l-Mîzân	34
1.4.3.5. Ta'lik alâ hâşiyeti'r-reşîdiyye şerhi' ş-Şerîfiyye	34
1.4.3.6. el-Hidayetü'l-muhtâriyye şerhu'r-Risâleti'l-Adudiyye	35

BÖLÜM 2

el-ECVİBETÜ'L-FÂDİLE'DE ELE ALINAN

MESELELER.....37

2.1. el-Ecvibetü'l-fâdile'nin Yazılma Sebebi ve İsimlendirilmesi	37
2.2. Birinci soru: İsnâd Gerekli midir?	39
2.2.1. İsnâd'ın Lügat ve İstılah Manası	39
2.2.2. İsnâd'ın Dindeki Yeri	40
2.2.3. Uydurma Hadis Meselesi	45
2.2.4. Zayıf Hadislerin Amellerin Faziletleri Hususunda Kullanılması	51
2.3. İkinci Soru: Dört Sünen ve Diğer Hadis Kitaplarındaki Hadislerin Değeri Nedir?	69
2.3.1. Ebû Davud'un <i>Sünen'i</i>	70

2.3.2. Tirmizi'nin <i>Sünen</i> 'i.....	71
2.3.3. İbn Mâce'nin <i>Sünen</i> 'i	72
2.3.4. Nesâî'nin <i>Sünen</i> 'i	74
2.3.5. Dârimî'nin <i>Sünen</i> 'i	75
2.3.6. Dârekutnî'nin Eserleri	76
2.3.7. Beyhakî'nin Eserleri	77
2.3.8. Hatib el-Bağdâdî'nin Eserleri	77
2.3.9. Hâkim en-Nisâbûrî'nin Eserleri.....	78
2.3.10. İbn Hibbân'ın <i>Sahih</i> 'i	82
2.3.11. İmam Malik'in <i>Muvatta</i> 'ı:	83
2.3.12. Ahmed b. Hanbel'in <i>Müsned</i> 'i:	84
2.3.13. İshak b. Rahuye'nin <i>Müsned</i> 'i:.....	87
2.3.14. Bezzar'ın <i>Müsned</i> 'i:	88
2.3.15. Klasik Dönem Bazı Tefsir ve Hadis Eserlerindeki Hadislerin Değeri	88
2.3.16. İkinci Soruyla İlgili Ebû Gudde'nin İlavesi	95
2.3.16.1. Gazâlî'nin Kitapları	95
2.3.16.2. İbnü'l-Cevzî'nin Kitapları	96
2.3.16.3. Münzirî'nin Kitapları	97
2.3.16.4. Nevevî'nin Kitapları	98
2.3.16.5. Zehebî'nin Kitapları.....	100
2.3.16.6. İbn Hacer'in Kitapları.....	100
2.3.16.7. Süyûtî'nin Kitapları	101
2.3.16.8. İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye'nin Kitapları.....	102
2.3.17. Tefsir Kitaplarında Senedsiz Zikredilen Hadisler.....	103
2.4. Üçüncü Soru: Hadis Kaynaklarında Geçen Bütün Hadisler Delil Olarak Kullanılabilir mi?.....	109
2.4.1. Zekerîya el-Ensârî'nin Görüşü	109
2.4.2. İbn Teymiyye'nin Görüşü.....	110
2.4.3. İbnü's-Salâh'ın Görüşü.....	111
2.4.4. Irâkî'nin Görüşü	112
2.4.5. İbn Hacer'in Görüşü	115
2.4.6. Süyûtî'nin Görüşü.....	115
2.5. Dördüncü Soru: Hadislerin Sıhhati Konusunda Muhaddislerin Sözleri Arasındaki Çelişkiler Nasıl Giderilir?	116

2.5.1. Teâruz Bulunan Hadisler Arasında Tercih Yapmanın Üç Sureti.....	117
2.6. Beşinci Soru: Nesh, Cem‘ veya Tercih Neye Göre Yapılmalıdır?	128
2.7. Altıncı Soru: Cem‘ veya Tercih’ten Hangisi Önceliklidir?.....	135
2.7.1. İbn Emir Hâcc’ın Görüşü	135
2.7.2. Muhammed b. Abdîrrasûl’ün Görüşü	135
2.8. Yedinci Soru: Tercih Sebeplerinden Hangisi Daha Önemlidir?	136
2.8.1. Şeyhayn’ın Tahrîci.....	136
2.8.2. Hadis Tarîkinin Çok Olması	139
2.8.3. Râvî’nin Fakih Oluşunun Tercih Sebebi Olmasına Etkisi.....	141
2.9. Sekizinci Soru: İki Zıt Hadis İctihatla Cem‘ Edilebilir mi?.....	149
2.10. Dokuzuncu Soru: Rivayetin Zahirîyle Amelin Terk Edilmesi, Hadisin Terkine Gerekçe Olabilir mi?	150
2.11. Onuncu Soru: Sahabe Sözü Merfû Hadise Muhalif İse Ne Olur?.....	152
SONUÇ.....	159
KAYNAKÇA.....	164

KAYNAKÇA

Ahatlı, Erdiñç (2010), “Yakın Dönem Hadis Çalışmaları”, *Hadis Tarihi ve Usûlü*, Anadolu Ün., Eskişehir.

Ahmed b. Hanbel, Ebü Abdillâh İbn Hanbel Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Vailî el-Mervezî (1416/1995), *el-Müsned*, Dâru'l-Hadis, Kahire.

Aliyyü'l-Kârî, Ebü'l-Hasan Nureddin Molla b. Sultan Muhammed el-Herevî (1422/2001), *Mirkâtü'l-Mefâtih bişerhi Mişkâtü'l-mesâbih*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.

Askalânî, İbn Hacer Ebü'l-Fazl Şihabüddin el-Hafız Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Kinânî eş-Şafîî (ts.), *Şerhu Nuhbeti'l-fiker fi mustalahâti ehli'l-eser* (Aliyyü'l-Kârî'nin şerhiyle birlikte), nşr. Dâru'l-Erkam, thk. Abdülfettah Ebü Gudde, Beyrut.

..... (1416/1995), *Tehzîbü'l-Tehzîb*, thk. İbrahim Zeyk, Adil Mürşit, Müessesetü'r-Risale, Beyrut.

..... (ts.), *Şerhu Nuhbeti'l-fiker*, Dâru Ulûmi's-Sünne, Beyrut.

..... (1405/1985), *el-Kavlü'l-müsedded fi'z-zebbi an Müsnedi'l-İmam-ı Ahmed*, thk. Abdullah Muhammed Derviş, Yemame, Beyrut.

..... (1406/1986), *Lisânü'l-mizân*, Müessesetü'l-A'lemî, Beyrut.

Ateş, Ali Osman (1996), *Oryantalistlerin Hz. Peygamber İle İlgili İddialarına Cevaplar*, Beyan Yayınları, İstanbul.

..... (1996), *İslâm'a Göre Câhiliye ve Ehl-i Kitâb Örf ve Âdetleri*, Beyan Yayınları, İstanbul.

..... (2000), *Hadis Temelli Kalıp Yargılarda Kadın*, Beyan Yayınları, İstanbul.

Aydınlı, Abdullah (2010), “Hadislerin Korunması ve Kayıt Altına Alınması”, *Hadis Tarihi ve Usûlü*, Anadolu Ün., Eskişehir.

..... (2011), *Hadis İstilahları Sözlüğü*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.

Aynî, Ebü Muhammed (Ebü's-Sena) Bedreddin Mahmud b. Ahmed b. Musa el-Hanefî (1411/1990), *el-Binâye fi şerhi'l-Hidâye*, Dâru'l-Fikr, Beyrut.

Bağdâdî, Ebü Bekr el-Hatib Ahmed b. Ali b. Sabit (ts), *Târîhu Bağdâd*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.

Bihârî, Muhibbullah b. Abdîşşekur el-Hindî (1423/2002), *Müsellemü's-sübût*, (Abdülalî Muhammed b. Nizameddin Muhammed Sehalevî el-Ensârî Leknevî'nin *Fevâtihü'r-rahâmût* 'u ile birlikte), Dâru'l-Mektebeti'l-İlmiyye, Beyrut.

Bursevî, Bursalı İsmail Hakkı Celvetî (1421), *Tefsîru rûhu'l-beyân*, Osmanlı Yayınevi, İstanbul.

Bûsirî, Ebü'l-Abbas Şihabüddin Ahmed b. Ebi Bekr b. İsmail el-Kinânî (1420/1999), *İlhâfû'l-hyare*, Dâru'l-Vatan, Riyad.

Cezerî, Ebü's-Saadat İbnü'l-Esir Mecdüddin Mübarek b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî (1392/1972), *Camiu'l-usûl li ehâdisi'r-rasûl*, thk. Abdulkadir Arnavut, Mektebetü'l-Mellâh, Dimaşk.

Çeker, Orhan (2014), *İslam Hukukunda Akidler*, Tekin Kitabevi, Konya.

Dârekutnî, Ali b. Ömer b. Ahmed b. Mehdi Ebü'l-Hasan (1405-1985), *el-İlelû'l-vâridât fi'l-ehâdisi'n-nebeviyye*, thk. Mahfûzu'r-Rahmân Zeynullah es-Silefî, Dâru Tayyibe, Riyad.

Dârimî, Ebü Muhammed Abdullah b. Abdirrahman b. Fazl ed-Dârimî et-Temimî es-Semerkindî (1421/2000), *Sünenü'd-Dârimî*, thk. Hüseyin Selim Esed Dârânî, Dâru'l-Hadis, Riyad.

Dihlevî, Ebü Abdilaziz Şah Veliyyullah Kutbüddin Ahmed b. Abdirrahim b.

Vecihiddin el-Farukî el-Hindî (1426/2005), *Huccetüllahi'l-bâliğa*, thk. Seyyid Sabık, Dâru'l-Ceyl, Beyrut.

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as b. İshak es-Sicistanî el-Ezdi, (ts.), *Sünenü Ebî Dâvud*, Dâru'l-Marife, Beyrut.

Ebû Gudde, Ebû Zahid Abdülfettah b. Muhamed b. Beşir el-Halebî (1426/2005), *et-Ta'likâtü'l-hâfile ale'l-Ecvibeti'l-fâdile*, Mektebü'l Matbûâtî'l-İslâmiyye, Beyrut.

Erul, Bünyamin (2009), "Hadis ve Sünnetle İlgili Temel Problemler", *Kur'an ve Hadis İlimleri*, Ankara Üniv. Basımevi, Ankara.

Gazalî, Ebû Hâmid Hüccetülislam Muhammed b. Muhammed b. Muhammed et-Tûsî (1990), *Kânûnü't-te'vil*, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut.

Hâkim, Ebû Abdillâh İbnü'l-Beyyî Muhammed Hâkim en-Nisâbüri (ts.), *el-Müstedrek*, Dâru'l-Marife, Beyrut.

Hatiboğlu, İbrahim (2003), "Leknevî", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXVII, Ankara.

..... (2010), *Çağdaşlaşma ve Hadis Tartışmaları*, İz yayıncılık, İstanbul.

Hâzîmî, Ebû Bekr Zeynüddin Muhammed b. Musa b. Hazim (1359), *el-İ'tibar fi beyânî'n-nâsih ve'l-mensuh mine'l-âsâr*, Dâiretü'l-Maarifi'n-Nizamiyye, Haydarabad.

Herevî, Muînüddin Muhammed Emin b. Hac el-Miskin Muhammed el-Ferahî (1867), *Dirâsêtü'l-lebîb fi'l-üsveti'l-haseneti bi'l-habîb*, Beytî's-Saltanah, Lahor.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemseddin Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyub ez-Zûrâ'î (ez-Zür'î) ed-Dimaşkî (1973), *İ'lâmü'l-muvakkîn*, thk. Tâhâ Abdürraûf, Dâru'l-Ceyl, Beyrut.

..... (1415/1994), *Zâdü'l-meâd fi hedyi hayri'l-ibâd*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.

İbn Kesir, Ebû'l-Fidâ İmâdüddin İsmail b. Ömer b. Kesir el-Busrevî el-Kureşî (1417/1997), *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Dâr-i Hicr, Kahire.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh İbn Mâce Muhammed b. Yezid er-Rabâî el-Kazvinî (ts.), *Sünenü İbn Mâce*, Dâru İhyai Kütübî'l-Arabiyye, Beyrut.

İbn Manzur, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî (1119), *Lisânü'l-Arab*, nşr. Dâru'l-Maârif, Kahire.

İbn Teymiyye, Ebû'l-Abbas Takıyyüddin Şeyhülislam Ahmed b. Abdilhalim b. Abdisselam el-Harranî ed-Dimaşkî el-Hanbelî (1406/1986), *Minhâcû's-sünneti'n-nebevîyye*, Riyad.

..... (1417), *er-Red ale'l-Bekrî*, Mektebetü'l-Gurabâ, Medine.

İbnü'l-Hümmam, Kemaleddin Muhammed b. Abdilvahid b. Abdilhamid es-Sivasî el-İskenderî el-Haneffî (1315/1897), *Fethu'l-kadir*, Bulak, Kahire.

İbnü's-Salah, Ebû Amr Takıyyüddin Osman b. Abdirrahman b. Musa eş-Şehrezûrî el-Kürdî (1429/2008), *Ulûmü'l-hadis*, Dâru'l-Fikr, Dimaşk.

İbrahimoğlu, Nizameddin (2005), "Kendi Kaleminden İmam Leknevî; Hayatı ve Eserleri" *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy.: 6.

Juynboll, Gautier Herald A. (2000), *Modern Mısır'da Hadis Tartışmaları*, Çeviri Salih Özer, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.

Kehhâle, Ömer Rıza (1414/1993), *Mu'cem'ü'l-müellifîn: Terâcimu musannifi'l-kütübî'l-Arabiyye*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.

Kettânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ca'fer b. İdris el-Hasenî (1994), *Hadis Literatürü*, İz yayıncılık, İstanbul.

Kevserî, Mehmed (Muhammed) Zahid Efendi (ts.), *Makâlâtü'l-Kevserî*, Mektebetü't-Tevfikîyye, Kahire.

Koçyigit, Talât (2003), *Hadis Usûlü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

..... (2010), *Hadis Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr el-Hazrecî el-Ensârî el-Endelûsî (1417/1996), *el-Câmiü li ahkâmî'l-Kur'an*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.

Leknevî, Ebû'l-Ayyaş Bahrû'l-Ulûm Melikü'l-Ulema Muhammed Abdülalî b. Nizamiddin Muhammed b. Kutbiddin el-Ensârî es-Sihâlevî (1423/2002), *Fevâihü'r-rahâmût bi şerhi Müsellemi's-sübût*, thk. Abdullah Mahmud Muhammed Ömer, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut

Leknevî, Ebû'l-Hasenat Muhammed Abdülhay b. Muhammed Abdülhalim b. Muhammed Eminillah es-Sihâlevî el-Ensârî (1412/1992), *Tühfetü'l ahyâr bi ihyâi sünneti seyyidi'l-ebâr*, nşr. Mektebü'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Haleb.

..... (ts.), *el-Fevâidü'l-behiyye*, Dâru'l-Marife, Beyrut.

..... (1426/2005), *el-Ecvibetü'l-fadile li'l-esileti'l-aşerati'l-kâmile*, Mektebü'l-matbûâtî'l-İslâmiyye, Beyrut.

..... (ts.), *er-Ref' ve'l-tekmil fi'l-cerh ve'l-ta'dil*, thk. Abdülfettâh Ebû Gudde, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire.

..... (1416), *Zaferü'l-emânî fi Muhtasari'l-Cürcânî*, thk. Abdülfettâh Ebû Gudde, Mektebetü'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Beyrut.

..... (1412/1991), *et-Ta'liku'l-mümecced*, thk. Takıyyüddin en-Nedvî, Dâru's-Sünne ve's-Sîre, Bombay.

..... (1405/1984), *el-Âsârü'l-merfû'a fi'l-ahbâri'l-mevzû'a*, thk. Ebû Hacer Muhammed Saîd b. Besyûnî Zağlûl, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.

Leknevî, Muhammed Abdülhalim b. Muhammed Emin (1986), *Kamerü'l-akmâr li-nûri'l-envâr fi Şerhi'l-Menar*, nşr. İhsan Kitabevi, İstanbul.

Malik, Ebû Abdillâh el-İmam Malik b. Enes b. Malik el-Asbahî el-Yemenî el-Himyârî (1413/1991), *el-Muvatta*, thk. Takıyyüddin en-Nedvî, Dâru'l-Kalem, Dimaşk.

Masud, Muhammed Khalid (2003), "Mecmûa-i Fetâvâ", *DİA*, XXVIII, Ankara.

Mertoğlu, Hilal (2003), *Abdu'l-Hayy Leknevî'nin Hayatı ve Hadis Anlayışı* (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE) Ankara.

Mübarekfürî, Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim Ebû'l-Ulâ (ts), *Tühfetü'l-ahvezî bi şerhi Câmiü'l-Tirmizî*, nşr. Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.

Münâvî, Zeynüddin Muhammed Abdürrauf b. Tacilarifin b. Ali el-Haddadi el-Kahiri eş-Şafî (1391/1972), *Fezû'l-kadîr*, Dâru'l-Marife, Beyrut.

Münzirî, Ebû Muhammed Zekiyyüddin Abdülazim b. Abdilkavî b. Abdillâh (1424), *et-Tergîb ve'l-terhib*, thk. Ebû Ubeyde, Mektebetü'l-Mearif, Riyad.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. Haccac b. Müslim el-Kuşeyrî en-Nisâbüri, (1432/2011), *Sahîhu Müslim*, thk. Mustafa Dîbü'l-Buğa, Dâru'l-Mustafa, Dimaşk.

Nedvî, Veliyyüddin (1415/1995), *el-İmâm Abdülhay Leknevî allâmetü'l-Hind ve imâmü'l-muhaddisin ve'l-fukahâ'*, Dâru'l-Kalem, Dimaşk.

Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb en-Nesâî (1406/1986), *Sünenü'n-Nesâî*, thk. Abdülfettah Ebû Gudde, Mektebü'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep.

Nesefî, Ebû'l-Berekât Hâfızüddin Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd (1986), *Keşfü'l-esrâr şerhi'l-musannef ale'l-menâr*, nşr. İhsan Kitabevi, İstanbul.

Nevevî, Ebû Zekerıyya Muhyiddin Yahya b. Şeref b. Müri eş-Şafî (1391/1971), *el-Ezkâr*, thk. Abdulkadir Arnavut, Matbaatü'l-Mellâh, Dimaşk.

..... (1413/1993), *Riyâzu's-sâlihîn*, Dâru'l-Me'mûn, Dimaşk.

..... (1431/2010), *et-Takrîb*, Dâru'l-Hadis, Kahire.

Özaşar, Mehmet Emin (2009), "Hadis Tarihi", *Kur'an ve Hadis İlimleri*, Ankara Üniv. Basımevi, Ankara.

Pezdevî, Ebû'l-Hasan Ebû'l-Usr Fahrülislam Ali b. Muhammed b. Hüseyin (1418/1997), *Kenzü'l-Vüsûl ilâ Ma'rifeti'l-Usûl*, (Abdülaziz Buhârî'nin *Keşfü'l-Esrâr*'ı

ile birlikte), Dâru'l-Mektebeti'l-İlmiyye, Beyrut.

Polat, Selâhâtın (2007), “Modern Dönemde Hadis İlminin Temel Meseleleri”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, İstanbul.

..... (2010), “Hadislerin Tasnifi”, *Hadis Tarihi ve Usûlü*, Anadolu Ün., Eskişehir.

Sehâvî, Ebû'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed (ts), *Fethu'l-Müğîs bişerh-i Elfiyeti'l-hadis*, Mektebetü Dâri'l-Minhâc, Riyad.

Süyûtî, Ebû'l-Fazl Celaledin Abdurrahman b. Ebi Bekr b. Muhammed el-Hudayri el-Mısri eş-Şafîi (ts), *el-Leâli'l-Masnûa fi'l-ehâdisi'l-mevdûa*, nşr. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.

..... (1426/2005), *Cem' u'l-cevâmi'*, nşr. el-Ezherü's-Şerif, Kahire.

..... (1431/2010), *Tedribü'r-râvî fi şerhi Takribi'n-Nevevî*, Dâru'l-Hadîs, Kahire.

Şaban, Zekiyyüddin (2011), *İslam Hukuk İlminin Esasları: (Usûlü'l-Fıkıh)*, trc. İbrahim Kâfi Dönmez, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

Şerbîni, Seyyid Muhammed İsmail (1422/2002), *Kitâbâtü a'dâi'l-İslâm ve münâkaşeti'hâ*, Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kahire.

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selame et-Tahâvî el-Ezdî el-Mısri el-Hanefî (1399), *Şerhu Meâni'l âsâr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.

Tatlı, Bekir (2008), *Âyet ve Hadislerde İsrâ ve Miraç Olayı*, Çukurova Ün. Basımevi, Adana.

..... (2012), *Türk-İslâm Mimarisini taçlandıran Peygamber Sözleri Mimarı Hadisleri*, TDV, Ankara.

Tebrizî, Ebû Abdillâh Veliyyüddin el-Hatib Muhammed b. Abdillâh el-Ömeri (1399/1979), *Mişkâtü'l-Mesâbih*, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî (ts.), *el-Câmiu's-sahih*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir ve diğerleri, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut.

Ünal, Halit (1995), “el-Fevâidü'l-Behiyye”, *DİA*, XII, İstanbul.

Yanar, Nagihan (2013), *İbnü's-Salah'ın Sahih Hadis ile İlgili Görüşlerine Yöneltilen Tenkitler*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, Enbiya (2006), “İbnü'l-Cevzi'nin Hadisçiliğine Genel Bir Bakış”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt X/1, Sivas.

Yücel, Ahmed (2010), “Temel Hadis Kaynakları Üzerine Yapılan Çalışmalar”, *Hadis Tarihi ve Usûlü*, Anadolu Ün., Eskişehir.

Zebîdî, Ebû'l-Feyz (Ebû'l-Vakt Ebû'l-Cûd Ebû'l-Eşbâl) Muhammed el-Murtaza b. Muhammed b. Muhammed el-Bilgramî el-Hüseynî el-Vasîtî el-Vefâî (1414/1994), *İthâfû's-sâdeti'l-müttekîn*, Müessesetü't-Tarihi'l-Arabî, Beyrut.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman et-Türkmanî eş-Şafîi (1412/1991), *Tehzîbü'siyeri a'lami'n-nübelâ*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut.

..... (1419/1998), *Tezkiratü'l-huffâz*, thk. Zekerîyya Umeyrat, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.

Zeylaî, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdullah b. Yusuf b. Muhammed (1418/1997), *Nasbu'r-râye li ehâdisi'l-Hidâye*, Reyyan, Beyrut.

Zirîklî, Hayreddin (1980), *el-A'lâm: Kâmusu terâcimi li eşheri'r-ricâl ve'n-nisâ*, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut.